

Ötvened vasárnap (Esto mihi)

► Péld 9,10

A bölcsesség házat épít magának

Az ünnepről

„Esto mihi” – „Légy nekem”. Az introitusban a 31. zsoltár 3. verse adja meg az alaphangját ötvened vasárnapjának. „*Légy erős kősziklám, erős váram, segíts rajtam!*” (RÚF) Vagy ahogy a *Liturgikus könyvben* találjuk: „Légy pártfogóm és menedékem, siess, válts meg engem, Istenem!” Ez a mondat a vasárnappal együtt böjt felé vezet bennünket. Az elveszett ember Istenhez kiált. Jézus pedig a nap evangéliumában harmadszor jelenti be közelgő szenvedését, és elindul a via dolorosa felé (JÁNOSSY 2008, 23. o.). E kettőt összekapcsolva úgy érünk böjt küszöbére, hogy az istenkereső, kétségbeesett embernek hirdettetik az evangélium: Isten meghallotta kiáltásunkat, és a testet öltött szeretet a Golgota felé vette az irányt. Jézus áldozata megment minket, megváltást hoz a számunkra.

A vasárnap témája a *Liturgikus könyvben*: Vakságból Isten műveinek látására. A Pröhle-féle *Agendában*: Böjt felé igaz megtéréssel.

A textusról

Igénk a Példabeszédek könyve első nagy egységének végén található (1–9. fejezet). Az 1–3. fejezet az istenfélelem és a bölcsesség kapcsolatát taglalja. Az 5–7. fejezetek a házasságtörésről szólnak, beiktatva még három témát a kezességről, a lustaságról és az álnokságról. A 8–9. fejezetben a bölcsesség megszemélyesítve kerül elő, és a föld kezdete előtti létéről, a teremtésben való részvételéről és az asztalához való hívogatósról van szó.

Ezeket a fejezeteket az allegorikus írásmagyarázat direkt módon Krisztusra vonatkoztatta,

minthogy Isten bölcsessége Krisztusban ölt testet. A bölcsesség a 8. fejezetben úgy mutatkozik be személyként, mint aki öröktől fogva jelen van Istennél, és közreműködik a világ teremtésében is. Ezt azonosították a jánosi Logosszal. Ez az azonosítás azonban ma ebben a formájában vitatható. A megoldás abban fogalmazható meg inkább, hogy Isten az egyedül bölcs. Mi csak annyiban lehetünk azok, amennyiben ő ezzel megajándékoz bennünket. Az Isten bölcsessége Krisztusban öltött testet, és lett elérhetővé számunkra, ezért a bölcsesség mindig a megváltó Jézus Krisztussal való élő, személyes, hitbeli kapcsolat által élhető meg. Csak Krisztusban lehet istenfélőnek, bölcsnek, jónak, igaznak lenni, helyesen élni, hogy végül az ember a követendő úton járva elérje élete végcélját és azt, aki várja az út végén.¹

A 9. fejezet egy házépítés képével indul. A bölcsesség (1–6. versek) és a balgaság is házat épített magának, és hívogatja az embereket, hogy térjenek be a házukba.

A bölcsesség gazdag úrnő. A hét oszlop jó módú házigazdára utal, egyúttal a hetes szám a teljesség jelképe is. Lakomája gazdag. Amikor kész a vacsora, a szolgák még egyszer hívogatják a meghívottakat. (Érdeemes összevetni Jézus nagy vacsoráról szóló példázatával: Lk 14,15–24.) A lényeg tehát abban fogható meg, hogy vajon az ember meghallja-e Isten hívását, ahogy bőségesen terített asztalához hív minket? Aki meghallja a hívást, az indul azzal a bölcsességgel, melynek kezdete az Úrnak félelme (Péld 9,10; vö. CZANIK 1995, 649–650. o.).

Ez a mondat többször, egyéni hangsúlyokkal fordul elő a bölcsességirodalomban (Jób 28,28; Zsolt 111,10; Péld 1,7; 9,10; 15,33).

הַחֵלֶל – kezdet, eleje valaminek. Ez a szó mindig időbeli, vagyis egy cselekvés első lépése. Itt is ilyen értelmet kap: a bölccsé válás kezdőpontja.

¹ Steinbach József: A Példabeszédek könyvének homiletikuma. Jegyzet. (https://regi.reformatus.hu/data/siteattachments/2/2012/12/2/steinbach_jozsef_peldabeszedekek_homiletikuma.pdf).

חָכְמָה – bölcsesség, okosság, ügyesség, tapasztalat. Használják az élettapasztalat kifejezésére is. De itt ennél mélyebb értelmű. Nem egyszerűen bölcs életvitelre vonatkozik, hanem szorosan összefonódik Isten jelenlétével.

יָרֵא – félelem. Talán közelebb visz az igazi jelentéséhez, hogy tiszteletként, hódolatként is fordítható. Istentől nem félni, rettegni kell, hanem leborulni előtte, látni nagyságát és dicsérni őt.

יָרֵא קִדְשִׁים – a Szent ismerete. Bár többes számú alak, de ez a tisztelet jele, mint valóságos pluralis. Királyi többes, amit magyarul ezzel a szófordulattal fordítanak: a Szent tisztelete. Ez így egyértelműen Istenre utaló kifejezés. Isten megismerésének az útja ad egyedül értelmet az ember útjának.

בִּינָה – értelmet nyerni, de jelentheti azt is: belátást adni, felfogni valamit.

Ezekkel a jelentésárnyalatokkal érdemes „játsszani”, hogy még közelebb kerüljünk a jól ismert mondat igazi lényegéhez.

A perikópa megértése

A bölcsesség (hokmáh) alapjelentésében nincsen semmi különleges: megszerzett tudás, tapasztalat, bölcsesség. Ez az élet sok területéről, hosszú időn át megszerzett tudás, tapasztalat alkotja az életbölcsességet. Bölcs az, aki az életet „jól csinálja”. Ez is már teljes mértékben Isten ajándéka. De a Példabeszédek könyve arra helyezi a hangsúlyt, hogy az az igazán bölcs ember, aki úgy éli az életét, hogy nem hagyja ki Istent a számításból. Már csak azért sem, mert igazán csak ő bölcs (Jób 12,12–13), és bölcsességével mindent jónak és tökéletesnek teremtett (Péld 3,19), valamint mert Isten bölcsessége messze felülmúlja az emberekét. A Példabeszédek könyve szerint csak ez az isteni bölcsesség lehet minden emberi bölcsesség alapja.

A könyv végig használja a bölcsesség és balgaság ellentétpárját. Azt mondja, hogy az ember-

nek mindig van lehetősége választani e kettő között. Az, hogy valaki bölcs lesz-e vagy bolond (jól rendezi-e be az életét vagy sem), döntés kérdése (CZANIK 1995, 643. o.).

Érdekes lehet végiggondolni a Péld 1,7 („Az Úrnak félelme az ismeret kezdete”) és a textus közötti különbséget is. Nem annyira a bölcsesség, ismeret oldaláról lesz különböző jelentése ezeknek a mondatoknak. Sokkal érdekesebb bennük a „kezdet” kifejezése. Két külön szót használ erre a Példabeszédek könyve. A már fent említett kezdet igénkben mindig időpontra utal. De a Péld 1,7-ben viszont a רִשְׁוִיתָ (résit) szó ugyanaz, mint az Ószövetség első szava – kezdetben. Ez a szó a kezdetre sokkal inkább azt jelenti, hogy valaminek a gyökere, forrása, sőt valaminek a legjava is lehet. A különbség valahogy úgy fogalmazható meg a két „kezdet” között, hogy Péld 1,7-ben az Úr félelme mindennek az alapja. Az élet legfontosabb alapvetése. Minden ismeret összességében benne van. Míg Péld 9,10 viszont arra utalhat, hogy senki sem jön a világra bölcsességgel a szívében, éppen ezért a bölcsességnek lesz egy kezdőpontja az életben. Ez az időbeli kezdőpont pedig akkor lesz, amikor az Úr félelme, Isten tisztelete megszületik az ember szívében. Vagyis az Úr félelme lesz az első lépés a bölcsességre vezető úton (SMITH é. n.)

Igehirdetési vázlat

A bölcsességnek van kezdete

Felügyelőnk szokta emlegetni: senkinek sincs a zsebében a bölcsék köve. Az ember önmagában nem tud bölcsen élni, bármennyire is igyekszik. Akárhogy is törjük magunkat, hogy a lehető legjobb döntéseket hozzuk, mégis sokszor félresiklik az emberi terv és akarat. Salamon király sem véletlenül kéri uralkodása kezdetén, hogy *„adj azért a te szolgálódnak engedelmes szívet, hogy tudja kormányozni népedet, különbséget téve a jó és a rossz között”* (1Kir 3,9). Szó szerint nem bölcsességet

kért magának Salamon, hanem engedelmes szívet. De ebből is láthatjuk, hogy az igazi bölcsességet nem lehet elválasztani az engedelmességtől. Éppen ezért az igazi bölcsesség nem belülről fakad, hanem adatik. Isten felülről jövő adománya.

Ennek a bölcsességnek pedig van időbeli kezdete is. Nem az, amikor én úgy döntök, hogy számolok Istennel az életemben. Tévedés, nem mi tartjuk kezünkben a szálakat. A bölcsesség kezdete akkor történik, amikor Isten dönt, hogy valamit elkezd bennem, én pedig örömmel igent mondok neki. A bölcsesség kezdete az istenfélelem, a benne való bizalom megszületése bennem. Ez pedig ajándék (Ef 2,8). Ráadásul személyre szabott ajándék. Mindenkinek máskor, máshogy, egészen különböző módokon adatik.

A bölcsesség értéke

Az is nagy kérdés, hogy bennünk mennyire fontos az istenfélelemből fakadó bölcsesség. Megelőz-e minden mást, ami érték számunkra? De itt sem mi adjuk az értékét a bölcsességnek. Pál azt írja Jézusról: *„Benne van a bölcsesség és ismeret minden kincse elrejtve.”* (Kol 2,3) Vagyis a bölcsesség, az Úr félelme, tisztelete, minden Jézusban van elrejtve. Azért titok, mert Isten kikutathatatlan, felfoghatatlan bölcsessége, hogy a megcsúfolt, töviskoronás Krisztusban adta nekünk önmagát. A kereszt bolondsága által hív bennünket bölcsességre. Jézus adja a bölcsesség igazi értékét, mert Isten embermentő bölcsességét hirdeti nekünk.

A bölcsesség házat épít magának

Előttem egy ház képe. Az alapja istenfélelem. A falai szeretetből kell legyenek. A teteje Isten áldása. A világra néző ablakai, ajtóai, amelyeken keresztül nyitott mindenki előtt: az öröm. A kályha melegét pedig a szüntelen imádság adja. De attól lesz igazi otthonom, hogy nem lakom benne egyedül. Velem él az én Jézusom! Illetve, egészen pontosan én élek, én élhetek vele. Engedem-e, hogy ezt a házat építse bennem a bölcsesség? Elhiszem-e, hogy ilyen egyházat is képes építeni ez a bölcsesség?

További javaslatok az istentisztelethez

Lekciók

Lk 18,31–43 (K); 1Kor 12,31–13,13 (F)

Énekek

EÉ 441, 503

Illusztrációk

GONDOLATOK

„A bölcsesség pedig nem jelent egyebet Salamonnál, mint Isten bölcsességét, amelyre Isten igéi és cselekedetei tanítanak, ezért minduntalan megemlékezik az ő rendeléséről és cselekedeteiről. Ezenfelül minden mondása ezekből származik, mert álnok és hamis az ember minden terve, és a dolgok mindig úgy fordulnak, amint azt Isten akarja és cselekszi [...] Salamon balgaságnak nevezi mindazt, ami Isten igéje és cselekedetei nélkül történik; bölcsnek mondja azt, aki Isten igéjét s cselekedeteit követi, s bolondnak, aki megátalkodottságában a maga elméje és gondolata szerint cselekszik.” (LUTHER 2010, 60–61. o.)

„Mivel minden ember úgy születik, hogy valójában halott a bűn miatt, és a balgaság szolgája, egyedül Isten szabadíthatja meg a rá váró ítélettől. Isten kegyelmesen fölkínálja bölcsességét azoknak, akik benne hisznek, őt keresik és félük teljes szívből. A bölcsességből Isten iránti szeretet fakad, amely teljes életre és az Istennel való bensőséges kapcsolatra vezet ebben és az eljövendő életben egyaránt.” (<https://magazin.ezazanap.hu/jezus-isteni-bolcsessegunk-peldabeszedeke/>)

A Fasori Gimnáziumban a bejáratnál ki van téve egy nagy márványtábla, amelyen ez az ige áll: A bölcsesség kezdete az Úrnak félelme. Vala-

miért mindig felpillantottam erre a táblára. Óriási üzenete van. Úgy ismerni meg a világot, magunkat; úgy élni meg kapcsolatainkat, úgy jelen lenni ebben a világban, hogy mindennek az alapja az Isten iránti tisztelet legyen... Ebben áll az igazi bölcsesség.

VERS

Eszterházy Pál: *Az isteni bölcsességről* (részlet)

L.

Hogyha azért, ember, akarsz üdvözülni,
Mennyei javakban bőven részesülni,
Szentek seregi közt boldogságban ülni,
Engem, bölcsességet, nem köll elkerülni.

LI.

Legkisebb szikráját te bölcsességednek
Adjad Uram nékem, hogy Szent Fölségednek
Dicsérhessem nevét és dicsőségednek,
Látója lehessen szentséges színédnek.

Felhasznált irodalom

CZANIK Péter 1995. A Példabeszédek könyvének magyarázata. In: Tóth Kálmán – Tarr Kálmán – Szathmáry Sándor – Czegléd István (szerk.): *A Szentírás magyarázata. Jubileumi kommentár*. Kálvin Kiadó, Budapest.

JÁNOSSY Lajos 2008. *Az egyházi év útmutatása*. Fraternitás Magyarországi Evangélikus Lelkészek Községe, Veszprém.

LUTHER Márton 2010. *Előszók a Szentírás könyveihez*. Magyar Luther Szövetség – Luther Kiadó, Budapest. (Magyar Luther Könyvek 2.)

SMITH, Chuck é. n. *A Biblia lépésről lépésre. Az Ószövetség és az Újszövetség tanításai*. The Word for Today. <http://media.pastorchuck.com/hungarian/C2000/20-PRO-006-001-text.pdf>.

■ KALINCSÁK BALÁZSNÉ VARGA KATALIN